

PRACTICAL WORK AND SELF STUDY OF SPECIALTY SOCIAL ACTIVITIES

HRISTINA KOLAROVA - VASILEVA

Lecturer at Department of Social Work
at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

BULGARIA

h.vasileva@mail.bg

ABSTRACT: Detection and development of professional field 3.4. Social work, field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences within the the Pedagogical Faculty at KonstantinPreslavsky – University of Shumen is the result of serious traditions of the university in the humanities and pedagogical sciences. An important part of the education of students in "social activities" are workshops and independent work. The article shows the various types of practical training: summer practice module, professional practicum and internship, presenting them according to the number of hours and training course where they are held. Emphasis is on the forms of independent work of students and their importance for their development.

KEYWORDS: practical work with students, summer practical module professional practicum and internship, independent work, forms of self-employment.

Разкриването и развитието на професионално направление 3.4. Социални дейности, Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки в рамките на Педагогически факултет на Шуменския университет “Епископ Константин Преславски” е в резултат на сериозните традиции на висшето училище в областта на хуманитарните и на педагогическите науки.

Професионалното направление е акредитирано за обучение в образователна степен ОКС “Бакалавър” и за ОКС „Магистър” за период от шест години въз основа на обща оценка “Много добра” (Решение на Постоянната комисия на НАОА – Протокол № 13/08.06.2011 г.).

Направлението се развива стабилно, като стремежът е да се постигне баланс между обучението в утвърдени в българската образователна традиция специалности и нови, прагматично ориентирани и тясно свързани с динамиката на пазара на труда в региона и страната бакалавърски учебни планове. Сложната демографска ситуация и нелеката икономическа конюнктура налагат внимателен анализ и отговорен подход към предлаганата специалност и към формите за обучение. Залага се на подготовка, която да осигури успешна реализация на бъдещия специалист в региона, страната и чужбина, и които факултетът е в състояние да осигури с висококвалифициран, доказан в научните и образователните среди преподавателски състав, гарантиращ висок образователен стандарт.

В момента в Педагогически факултет на Шуменския университет се провежда обучение по 1 бакалавърска и 1 магистърска специалности от професионално направление 3.4. Социални дейности.

Обучението на студентите от специалност Социални дейности в професионалното направление Социални дейности се провежда според изискванията за образователно-квалификационната степен “бакалавър” и съгласно образователната мисия, цели и задачи на Шуменския университет да бъде образователен и културен център в обширния регион на Североизточна България; да бъде образец за толерантност в образованието и в социалния живот; да подготвя високвалифицирани кадри с висше образование, способни да се адаптират към съвременната специфика на пазара на труда и да проявяват добри професионални умения при реализацията си. Бъдещите специалисти трябва да са способни да се адаптират към изключително динамичните пазарни условия и нарастващите изисквания към специалистите в социалната сфера. Специален аспект в подготовката на студентите е придобиването на професионалната квалификация „Социален работник”, както и умения за работа в райони, където населението е със смесен етнически и конфесионален състав.

На този етап резултатите показват, че избраният подход към развитието на професионално направление 3.4. Социални дейности е оптимален. Всички заявени кандидат-студентски бройки по специалностите в направлението се попълват през първите две класирания от кандидат-студентската кампания, като данните от анкетите на първокурсниците сочат мотивиран избор на специалността. “За студентите българи е характерна силна потребност за овладяване на материалния свят, необходимост от дейност, стремеж към интензивен интелектуален и физически труд. Те се стремят към активна комуникация и социални контакти, имат желания да усвоят различни социални дейности, желаят да бъдат общителни, лидери, да имат високо обществено положение, да овладеят заобикалящия ги свят чрез комуникацията. Лесно превключват от една дейност на друга, в процеса на взаимодействие с предметната среда лесно преминават от един тип мислене към друг, стремят се към разнообразни форми на предметна дейност.” [2].

Този подход е подкрепен и от подчертаваната многократно в студентските анкети възможност за получаване на качествено образование при щадящи икономически условия, каквито предлага град като Шумен.

Важна част от обучението на студентите в специалност „Социални дейности” са **практическите занятия.**

В учебният план на специалността практическите занятия обхващат формите, посочени в *Таблица № 1*:

Таблица № 1.

Практически занятия в специалност „Социални дейности” – ОКС „Бакалавър” на ШУ „Еп. К. Преславски” за периода 2011-2015 г.

Дисциплина	Брой часове
Летен практически модул След завършен IV-ти семестър	40 часа
Професионален практикум След завършен VI-ти семестър	120 часа
Професионален практикум През VII-ми семестър	70 часа

Преддипломен стаж През VIII-ми семестър	300 часа
--	----------

Семинарни упражнения към теоретични курсове Семинарни упражнения	938 часа
---	----------

Относителният дял на практическите занятия (семинарни и лабораторни упражнения) като аудиторна заетост в бакалавърска специалност Социални дейности е 1468 : 2400, т. е. 61.88%.

В учебния план на ОКС „Бакалавър” на специалност Социални дейности практическите занятия са насочени към реализиране на основната цел: *Въвеждане на студента в професионална среда под непосредственото ръководство на преподавателя.* Реализирането на тази цел предполага изпълнението на следните задачи:

- осигуряване на оптимални условия за създаване на плавен преход в процеса на обучение от теоретична социална работа към професионална практика;
- психологическа готовност и адаптация към реалностите в социалната сфера;
- формиране у студента на отношение към клиента, семейството и групата;
- наблюдателност, прецизиране, критичност в работата по конкретен случай и способност за бързо ориентиране в кризисни ситуации;
- идентификация на функциите на социалния работник.

Планирането на практическите часове се осъществява предварително от ръководителя на практиката, като на студентите се поставят индивидуални задачи. Например, на студент от първи курс може да му бъде поставена задачата – „репродуктивно” да пресъздаде използваните модели и методи в базовата институция; на студент във втори курс задачата следва да бъде насочена към –„адаптиране” даваните образци в работата по конкретен случай; в трети курс – студента вече може да работи по-малко по сложни задачи, свързани с „продуктивно” реализиране на модел за социална практика; в четвърти курс, когато студентът вече е натрупал достатъчно знания и практически умения от предходните практики, може да му се постави задача, която да му даде възможност за апробиране иновационни технологии и съчетаване методи на социална работа по собствена схема

Индивидуалните задачи са подчинени на обща концепция. Студентите отчитат практиката като представят заверено *Приложение към студентската книжка за професионална учебна практика*, която е уникален за България продукт на Катедра „Социална работа”. Приключването на всички студентски практики се отбелязва с практико-приложен изпит, на който присъстват и базовите ръководители. По време на този изпит студентите са длъжни да представят своите дневници за практика, които изработват по собствен замисъл и оформление.

Практиките се реализират въз основа на сключени договори между Шуменски университет „Епископ Константин Преславски” и базовите социални институции. В помощ на студентите са ръководителите на базите и социалните работници, а общото ръководство на практиката се осъществява от нейния ръководител. Това са **базите**:

- ДОМ ЗА ДЕЦА ЛИШЕНИ ОТ РОДИТЕЛСКА ГРИЖА „ДЕТЕЛИНА”, гр. Шумен, ул. „Възрожденец” № 7
- ДОМ ЗА СТАРИ ХОРА „Д-Р СТЕФАН СМЯДОВСКИ”, гр. Шумен, м. “Мантово лозе”

- ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ ЗА ЛИЦА С ФИЗИЧЕСКИ УВРЕЖДЕНИЯ, гр. Шумен, ул. "Тракия" № 8
  - СДРУЖЕНИЕ НА ИНВАЛИДИТЕ, гр. Шумен, ул. "Тракия" № 8
  - „МЛАДЕЖКА ПОМОЩ – ШУМЕН" ЕООД, гр. Шумен, бул. „Симеон Велики" № 48
  - ДИРЕКЦИЯ СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ, гр. Шумен, ул. „Съединение" № 107
  - БЮРО ПО ТРУДА, гр. Шумен, ул. "Цар Иван Александър" № 108
  - НОИ – гр. ШУМЕН (РУСО), гр. Шумен, пл. „Освобождение" №1
  - БЧК – гр. Шумен, ул. „Цар Освободител" № 143
  - ЦНСТ, гр. Шумен, кв. „Боян Българанов"
  - ЦНСТ – гр. Шумен, ул. „Възрожденец" № 7
  - КРИЗИСЕН ЦЕНТЪР - гр. Шумен, ул. „Възрожденец" № 7
  - ДНЕВЕН ЦЕНТЪР „СЛЪНЧЕВ ЛЪЧ" - гр. Шумен, ул. „Г.С. Раковски" № 69
- Ръководители на учебната практика на студентите в разглеждания период 2011 – 2015 г. са доц. д-р Живко Жечев, доц. д-р Пламен Иванов и преподавател Христина Коларова – Василева.

Така подредената система за провеждане на всички студентски практики води до висока успеваемост по време на обучението, която е показана в следващата Таблица №2.

Таблица № 2.

Успеваемост на студентите от специалност „Социални дейности" по практическите занятия – ОКС „Магистър" на ШУ „Еп. К. Преславски" за периода 2011-2015 г.

Дисциплина	2011/2012 г.	2012/2013 г.	2013/2014 г.	2014/2015 г.
Летен практически модул След завършен IV-ти семестър	5,24	5,41	5,50	5,66
Професионален практикум След завършен VI-ти семестър	5,18	5,10	5,42	5,50
Професионален практикум През VII-ми семестър	5,28	5,25	5,49	5,00
Преддипломен стаж През VIII-ми семестър	5,50	5,20	5,49	5,37

СРЕДЕН УСПЕХ ЗА ПЕРИОДА: **5,38**

От изключително значение за подготовката на студентите са **формите на самостоятелна работа**. Те се състоят в разработване на:

1. *Курсовите проекти и реферати* са форма на самостоятелна подготовка на студентите по зададена тема или проблем в областта, в която се обучават бъдещите специалисти. Целите на курсовите проекти и реферати са:
  - формиране на професионални умения;
  - задълбочаване, обобщаване, систематизиране и натрупване на знания по съответната дисциплина;
  - формиране на умения и навици за извършване на самостоятелен интелектуален труд;
  - цялостна проверка на нивото на знанията и уменията на студентите.
2. *Изговяне на мултимедийна презентация*. Нейните цели са носочени основно към:

- усвояване от студентите на възможности за повишаване на ефективността на обучението и в частност на ученето;
  - възможността за високо ниво на визуализиране на учебното съдържание от студентите;
  - овладяване от студентите възможността лесно да се представят своите знания сред много голяма аудитория.
3. *Разработване на самостоятелни задачи от аналитичен и изследователски характер.* На студентите се поставят следният тип задачи:
- самостоятелна работа от възпроизвеждащ тип;
  - самостоятелна работа от познавателен тип, в хода на която обучаваният придобива нови знания;
  - самостоятелна работа от творчески тип, при която се създава нещо ново, оригинално (курсови и дипломни работи);
  - самостоятелна работа от познавателно – критически тип, работа, която е свързана с разширяването на връзката на обучавания с практиката.

Чрез формите на самостоятелна работа студентите се запознават с методологията и етапите на научното изследване, усвояват умения за прилагане на различни изследователски подходи, за анализ на различни информационни източници и бази данни, между които и базирани в Интернет, придобиват умения за изготвяне на мултимедийни презентации и др. За подпомагане на този тип студентска учебна активност в Шуменския университет са разработени и представени във вътрешната мрежа инструкции за разработване на реферат и курсова работа, както и инструкции за вътрешнотекстово цитиране и оформяне на библиографска справка в различните учебни текстове (<http://uninet.shu.bg/upravlenienakachestvoto/instrukcii/>).

Контролът и оценката на знанията на студентите по отделните видове дейности се осъществяват перманентно по време на лекции, семинари, лабораторни упражнения и практики. Оценяват се формите на студентската самостоятелна работа. Стимулира се участието на студентите в научни проекти, в научни форуми и студентските публикации. Критериите за проверка и оценка на знанията и уменията на студентите, описани в Системата за проверка и оценяване на знанията и уменията на студентите, са конкретизирани във всяка учебна програма. В учебните програми с оглед спецификата на отделните дисциплини е уточнена относителната тежест на всяка учебна дейност при формирането на окончателната оценка. Основна форма за текущ контрол е провеждането на контролни работи и тестове. Изпитите по правило включват теоретична и приложна част. Комбинирането на устна и писмена форма на оценка, на теоретичен и приложен компонент в оценяването, на отчитането на текущия контрол и самостоятелната работа при формирането на крайната оценка гарантира висока степен на обективност, допълнително мотивира студентите за перманентно активно участие в учебния процес, спомага за изграждане на умения за писмено и устно изложение, които са важна част от личностната компетентност на всеки съвременен специалист, независимо от неговия професионален профил.

Резултатите от практическата подготовка на студентите в професионално направление 3.4. Социални дейности намират ярко доказателство както при изпълнението на различни индивидуални творчески задачи (курсови работи, дипломни работи, реферати, доклади, постери, публикации), така и в качеството на тяхното

участие в студентските практики, в уменията им да намерят правилния подход и оптималната форма за провеждане на конкретна социална работа.

През периода студентите от професионалното направление са разработили множество реферати и курсови проекти, чиито резултати са влезли в общата оценка по съответната дисциплина.

Предпочитана форма за полагане на държавен изпит от студентите е явяването на писмен изпит, което постепенно се утвърди като основна форма за дипломиране. Но също така са разработени *6 дипломни работи*, като изключение от това наложено от студентските предпочитания „правило”. Всички те са защитени успешно с отлична оценка.

Акцентът при обучението в ОКС “Магистър” е в още по-значима степен върху използването на *интерактивни и мултимедийни форми* в лекционните и семинарните занятия. Валидни са всички аспекти на съчетаване между класически и нетрадиционни форми на работа. На студентите почти по всички дисциплини се възлагат *самостоятелни реферативни, проучвателски и/или изследователски задачи с пряка практико-приложна насоченост*. Активно се използват индивидуалните консултации, беседите и дискусиите по определен научен или приложен проблем, разработват се съвместни научни проекти.

Голяма част от преподавателите в направлението в изпълнение на решението на Факултетния съвет на Педагогически факултет за *интензифициране на формите на електронно обучение* използват различни форми на интернет контакти със студентите в процеса на обучението им. Основна форма е публикуването на учебни материали (тезиси по теми от учебната програма, теоретични минимума, анотирани конспекти, списъци с теми за самостоятелни разработки, тестови задачи, библиография по определени теми, типови модели на анкети, труднодостъпни публикации, интернет адреси и пр.) на личните страници на преподавателите в сайта на Шуменския университет. Широко се използват и *електронните консултации* (за курсови работи, теми от учебната програма, изпълнение на самостоятелни изследователски задачи, подготовка на студентски публикации и др.). През последните две години обичайна форма на контакт е и обсъждането на различни учебни въпроси на страниците на студенти и преподаватели във Facebook.

Таблица № 22 дава представа за процентното съотношение на дисциплините в отделните магистърски програми, в които се използват мултимедийни продукти спрямо общия брой на дисциплините в учебния план на съответната магистърска програма.

Акцентът при обучението в ОКС “Магистър” е в още по-значима степен върху използването на *интерактивни и мултимедийни форми* в лекционните и семинарните занятия. Валидни са всички аспекти на съчетаване между класически и нетрадиционни форми на работа. На студентите почти по всички дисциплини се възлагат *самостоятелни реферативни, проучвателски и/или изследователски задачи с пряка практико-приложна насоченост*. Активно се използват индивидуалните консултации, беседите и дискусиите по определен научен или приложен проблем, разработват се съвместни научни проекти.

Голяма част от преподавателите в направлението в изпълнение на решението на Факултетния съвет на Педагогически факултет за *интензифициране на формите на електронно обучение* използват различни форми на интернет контакти със студентите в процеса на обучението им. Основна форма е публикуването на учебни материали

(тезиси по теми от учебната програма, теоретични минимуми, анотирани конспекти, списъци с теми за самостоятелни разработки, тестови задачи, библиография по определени теми, типови модели на анкети, труднодостъпни публикации, интернет адреси и пр.) на личните страници на преподавателите в сайта на Шуменския университет. Широко се използват и *електронните консултации* (за курсови работи, теми от учебната програма, изпълнение на самостоятелни изследователски задачи, подготовка на студентски публикации и др.). През последните две години обичайна форма на контакт е и обсъждането на различни учебни въпроси на страниците на студенти и преподаватели във Facebook.

Стремежът на Педагогически факултет на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски” е практическите занятия и самостоятелната работа в професионално направление 3.4. Социални дейности да бъде съобразена със съвременните тенденции в развитието на филологическата, историческата и географската наука и педагогическата теория и практика. Полагат се постоянни усилия за хармонизирането на обучението с добрите образователни практики в страната и чужбина.

REFERENCES:

1. Report for self-assessment program accreditation of specialty „Social Activities” at Konstantin Preslavsky – University of Shumen for the period 2011-2015
2. **Lazarova, P.** Etnopsihichni osobenosti na temperamenta na studenti // Sbornik nauchni trudove, chast 2, Shumen, Izdatelstvo NVU "V. Levski", Fakultet "Artileria, PVO i KIS", 2012 s. 426-431